

Stetsenko V. I., candidate of philosophical sciences, associate professor, assistant professor of the department of theory and history of culture, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), kafedra_kultury@mail.ru

Galuiiko R. M., candidate of philosophical sciences, assistant of the department of theory and history of culture, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), kafedra_kultury@mail.ru

Existentialism: historical–philosophical and religious view

The aim – to define what is understood in the current historical–philosophical and theological literature as the meaning of the philosophy of existentialism, which ideological sources of his contribution to the theory and its most famous personalities, including Ukrainian context. Applicable methods: principles of historicism and systematic, general methods of analysis, synthesis, generalization, and philosophical and anthropological, hermeneutic, historical and comparative methods. The article considers main ideological sources and conceptual essence of existentialism, its subtypes and representatives. The author analyses the peculiarities of rethinking of existence and its structures by this philosophy. Methods and most important categories used by existentialism in treating the problem of a man and peculiarities of its existence have been investigated. The grounds of its claims to the role of a single truthful «philosophy of a man of the 20th c.» have been cleared out.

Keywords: existence, Existentialism, Dasein, time, temporality, nothing, transcending.

Стеценко В. І., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри Теорії і історії культури, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), kafedra_kultury@mail.ru

Галуїко Р. М., кандидат філософських наук, асистент кафедри теорії і історії культури, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), kafedra_kultury@mail.ru

Экзистенциализм: историко–философский и религиозный взгляд

Цель исследования – определить, что понимается в существующей историко–философской и религиозной литературе под содержанием философии экзистенциализма, какие идейные источники его теории и вклад в нее наиболее известные персоналий, включительно с украинским контекстом. Используемые методы исследования: принципы историзма и системности, общенаучные методы анализа, синтеза, обобщения, а также философско–антропологический, герменевтический и историко–компаративный методы. Рассмотрены главные идейные источники и концептуальное содержание экзистенциализма, его разновидности и персоналии, что их репрезентируют. Проанализированы особенности осмысления этой «философии существования» экзистенции и ее структур. Исследованы методы и наиболее важные категории, используемые экзистенциализмом в интерпретации проблемы человека и специфики его существования. Выявлено обоснованность его претензий на роль единственно истинной «философии человека XX в.».

Ключевые слова: экзистенция, экзистенциализм, Dasein, время, темпоральность, ничто, трансцендирование.

* * *

УДК 392(477.85/.87)

Горбань Р. А., кандидат філософських наук, доцент, Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв (Україна, Косів), sv@diss.kiev.ua

ДИАЛЕКТИКА МІФОЛОГІЧНОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО В ГУЦУЛЬСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Досліджено діалектичну взаємодію міфологічного та релігійного в гуцульській культурі. Проаналізовано та систематизовано теоретичні матеріали з міфологічного та релігійного світогляду гуцулів. Визначено поняття «діалектики» та «міфу». Наведені основні сакральні символи, які відображають релігійні та міфологічні уявлення гуцулів. Відзначено традиційні уявлення гуцулів щодо обрядовості як втілення релігійних та міфологічних символів. Діалектика міфологічного та релігійного базується на зверненні до відомих образів, асоціацій. Найчастіше такими образами виступають боги та християнські біблійні постаті (Пречиста, Ісус Христос). Результати показують, що особливе значення для сучасного релігійного досвіду гуцулів мають прадавні культу тоtemізму й аніmalізму, які передбачали сакралізацію тварин, предметів тощо. Таким чином, тоtemізм та аніmalізм визначаються як головні фактори міфологічного впливу на формування сучасного релігійного світогляду гуцулів.

Ключові слова: діалектика, міф, релігія, українці, Гуцульщина, гуцули, культура, образ, надприродне, сакральне, вірування.

Культура як символ–знакова система виступає способом кодифікації знань людини про оточуючий світ. Компоненти культурного світобачення українського народу формувались під впливом історичних подій, язичницьких та християнських вірувань тощо, які знайшли відображення в етнокультурних реаліях та міфології. Особливий інтерес представляє діалектика міфологічного та релігійного в українській культурі, оскільки прийняття християнства істотно вплинуло на моральні цінності українців, на їх традиції та звичаї. Релігійний світогляд українців об'єднує в собі, в першу чергу, погляди на мораль людини, по–друге, відображає християнські традиції, закріплені у релігійних святах та обрядах.

Проблеми міфологічного світогляду в культурі українців досліджені в роботах таких науковців: Ю. Буйських аналізує систему традиційних міфологічних вірувань та уявлень гуцулів в реаліях сучасного життя [3], В. Гнатюк досліджує особливості української міфології, а також основні класифікації міфологічних істот [8], Т. С. Голіченко аналізує витоки та зв'язок слов'янської міфології з античною культурою [9], Р. Ф. Кайндль досліджує народні перекази і звичаї в житті гуцулів [16], А. Сагайдак аналізує вплив язичницьких вірувань на формування української міфології [28], І. Г. Чеховський досліджує особливості демонологічних вірувань і народний календар українців Карпатського регіону [34] та ін.

Релігійні аспекти української культури розглядалися в монографії М. Гримич. Дослідниця аналізує специфіку традиційного світогляду та етнопсихологічні константи українців [10]; Г. Ловмянський досліджує роль і місце релігії та причини її занепаду VI–XII ст. [19], М. Маєрчик досліджує бінарну семантичну опозицію «тут» і «там» в конструванні візії потойбічного світу [20], О. О. Коваль аналізує язичницькі вірування слов'ян в аспекті трансформації під впливом прийняття християнства Київською Руссю [17], І. І. Огієнко досліджує особливості дохристиянських вірувань українського народу в історико–релігійній перспективі [23, с. 158–161] та ін.

Дослідженням зв'язку релігії та міфології в культурі присвячені роботи багатьох науковців: В. Батор досліджує релігієзнавчі витоки міфології угорського народу. Науковець аналізує міфологічні уявлення в культурі цього народу, які збереглися в історично–культурних реаліях і покладені в основу релігійних вірувань [2], Л. Г. Мушкетик досліджує сприйняття людини у народній казці Українських Карпат, зокрема автор аналізує такі основні релігійні уявлення в житті людини, як фатум/доля, життя і смерть [21], М. Саведчук досліджує релігійний концепт «суїцид» у віруваннях українців–мешканців Карпат. Автор аналізує міфологічні образи потопельників, потерчат та ін. як відображення міфологічно–релігійного світобачення гуцулів [27] та ін.

Актуальність дослідження зумовлена підвищенням інтересу до взаємодії різних течій та факторів розвитку української культури. Зокрема, виявлення зв'язку між міфологією та релігією дасть можливість виявити підґрунтя для образів, властивих для гуцульської обрядовості, ритуалів, релігійного світобачення та ін.

Метою статті є дослідження діалектики міфологічного та релігійного в гуцульській культурі. В цілях дослідження необхідно виявити спільні образи, символи та реалії, які

впливають на формування міфологічних або релігійних поглядів українців Карпат.

Діалектика представляє собою теорію розвитку свідомості, буття, поглядів тощо, які відображаються на розвитку всього сущого на основі законів, категорій та принципів [31]. Іншими словами, діалектика – це розуміння світу через призму осмислення його явищ, предметів та властивостей. Діалектична взаємодія міфологічного і релігійного в культурі розглянута в монографії М. О. Новікової «Міфи та місія». Ідеї, закладені М. О. Новіковою, акцентують на зв'язку «приземленого існування людини, яка належить до певної культури, з «космічним», або релігійним, тобто обумовленим вірою у надприродне, магічне» [22]. Схожі ідеї висловлені в книзі Ю. М. Антоняна «Людина і Бог, які творять одне одного» (рос. «Человек и Бог, творящие друг друга») [1]. Дослідник зауважує, що в основі діалектичного зв'язку міфології та релігії лежить антиномічний зв'язок. Відповідно міф та релігію можна розглядати як взаємопов'язані поняття. Р. Л. Сердега дає наступне трактування міфу – це прадавні оповіді релігійного змісту, які описують життя первісних богів, надприродних істот, уявлення про природний світ та ін. [29].

Спіраючись на думку М. Еліаде про те, що релігійне відноситься до сакрального/священного [15], можна зауважити, що міфологія, яка бере початок від прадавніх язичницьких вірувань українців, зокрема на території Гуцульщини, теж ввібрала в себе символи сакралізації оточуючої дійсності, наприклад, використання образів християнської традиції (Віфлеєму, Різдва, Богородиці та ін.): *Ай в неділеньку тай пораненьку, / Гей дай Боже! / А в Вифлеємі рано дзвонили, / Ой еще ранше Параска встала, / Раненько встала тай си збрала, / На свійте Різдво до церкви прийшла, / До церкви прийшла, церковцю мела, / Церковцю мела, престоли стерла, / Престоли стерла, свічі свѣтила; / Там Божа Мати Сина родила: / Там всі Свѣтії на родини йшли, / Там всі Свѣтії Бога хвалили, / Служби служили всеї за здоровїи, / За здоровїчко нашої панї, / Нашої панї, панї Параски, / Ой на здоровїчко, гречна Газдине!* [26].

Сакралізація християнських образів в гуцулів властива для релігійних свят. Наприклад, Великдень в релігійному світогляді – це свято воскресіння Ісуса Христа. В гуцулів існує традиція у вербну неділю перед Великоднем приносити гілку верби в церкву для освячення. На Гуцульщині таку вербову гілку називають «б'єчка». Сакралізація вербової гілки як символу Великодню пов'язана з тим, що гуцули здавна наділяли її цілющими властивостями. Ще одним сакральним символом цього свята є свічка. Міфологічно свічка ототожнюється з символом божественного світла. Під час Великодню гуцули повинні приготувати кошик з наїдками – паскою, писанками, сиром та ковбасою тощо. В центр паски встромляють воскову свічку [13]. В обрядових піснях Великодня теж широко використовуються релігійні символи християнства – Бог, свічка, Пречиста, райські двері: *Із суботи, на неділю / Була темна нічка. / Та й згоріла в господаря / За таяра свічка. / Ой свічечка догоряє, / А сонечко сходить. / А Пречиста із неділев / До церкви приходить. / Та як прийшли до церковці / Богу ся молили / Перед ними Райські двері / Сами ся втворили. / Райські двері утворились – / Зробилася днина. / А церковця не метена – / Велика провина. / Будем Бога та й просити,*

/ Ще й Пречисту Діву, / Буде церква заметена на другу неділю [5].

З Великоднем пов'язаний обряд випікання паски, який проводився за різними ритуальними діями: *«Під час випікання пасок слід було підскакувати догори, щоб вони добре підросли; Поки хліби знаходилися в печі, господиня не повинна була сідати; Цього дня намагались нікому не давати в борг, суворо заборонялося вилазити на піч. Приступаючи до готування паски, господині спеціально вмивались, одягались у святкове вбрання, промовляли молитву: «Старі люди говорили, що раз щось не вдалося, значить вона або не помилася, або не перехрестилася. Для того, щоб спекти паску, треба було обов'язково помолитися, перехреститися, помитися»* [26].

Ще одним міфологічним атрибутом християнського Великодню є писанка. Здавна в Україні писанка вважалась символом пробудження весни, прощення тощо. У зв'язку з цим малюнки, якими розфарбовували великодні яйця, як правило, символізували сонце, природу тощо. Окрім того, писанкарське мистецтво теж пов'язувалось з різними ритуалами. Наприклад, в гуцулів існувало повір'я, що дівчина, яка розфарбовує писанку, повинна робити це на самоті і вночі, щоб ніхто «не зурочив». Готову писанку наділяли магічними силами. Гуцули вірили, що вона служить оберегом від злих сил, сприяє збереженню добробуту і любові в родині.

Сакральному в релігії та міфології гуцулів протистоїть нечиста сила – чорти, злі духи, мавки, перевертні (*Взяв чорт корову, най бере й теля / До чорта в зуби потрапити / Ні Богови свічку, ні чортови огарок* [11]). Чорт виступає одним з найбільш яскравих символів зла. Якщо звернутися до головної книги християнства – Біблії, – чорт ототожнюється з біблійними «бісами» та «демонами». Згідно з народними віруваннями гуцулів, чорти були наділені надприродною силою. Вони могли перевтілюватися в різних тварин (цапа, kota та ін.). Саме від релігійного образу нечистої сили пішли такі міфологічні персонажі гуцульської культури як водяник, лісовик, блуд, чугайстер, домовик, мавка: *[Ван]Знав, що на світі панує нечиста сила, що арідник (злий дух) править усім; що в лісах повно лісовиків, які пасуть там свою маржинку: оленів, зайців і серн; що там блукає веселий чугайстир, який зараз просить стрічного в танець та роздирає нявки; що живе в лісі голос сокири. Вище, по безводних далеких недеях нявки розводять свої безконечні танки, а по скелях ховається щезник. Міг би розказати і про русалок, що гарної днини виходять з води на берег, щоб співати пісень, вигадувать байки і молитви, про потопельників, які по заході сонця сушать біде тіло своє на каменях в річці. Всякі злі духи заповнюють скелі, ліси, провалля, хати й загороди та чигають на християнина або на маржину, щоб зробити їм шкоду* [18]. О. Ю. Чебанюк ототожнює цю нечисту силу з ніччю [33]. На думку дослідниці, ніч представляє собою міфологізований концепт у народній традиції.

Зв'язок міфології та релігії простежуємо у відношенні гуцулів до померлих. Зокрема, люди, які померли неприродною смертю, в гуцульській культурі називаються упирами, мавками, потерчатами та ін. В християнстві смерть вважається переходом в інший духовний стан [12]. Разом з тим, душі людей, які померли «не своєю» смертю, наприклад, утопленики–самогубці, нехрещені діти та ін. вважаються нечистими. Якщо розглядати

вірування гуцулів про смерть, можна зауважити, що коріння її міфологічного трактування сьогодні пов'язане з християнською вірою у «загубленість», «загибель душі», яка вчинила гріховне діяння, наприклад, самогубство. В гуцульській народній культурі, таких померлих наділяли надприродними властивостями, наприклад, вони могли з'являтися живим у своїй подобі за час життя, або змінювати погоду (викликати посуху). В етнолінгвістичному словнику «Гуцульська міфологія» Н. Хобзей наступним чином описано повір'я, пов'язане з потопельниками: «У вечір не гір метати пликem у ріку бо Потопельники гріють сі на камінях, як зайде сонце, то они сі грію; При воді не вільно згадувати Богородицю, бо вона важить на потопельників (чекає на них)» [32, с. 155].

В гуцульських обрядах, пов'язаних зі смертю, важливим атрибутом виступають свічки та мідяки. Свічка, як уже зазначалося символізує світло, сонце. Мідяки – це звернення до прадавніх вірувань греків в те, що померлі потрапляють в царство мертвих через річку. Паромнику необхідно сплатити гроші, щоб він переправив душу на інший берег: «Жовте лице Івана спокійно лежало на полотні, замкнувши у собі щось тільки йому відоме, а праве око лукаво дивилось з-під піднятого трохи повіка на купку мідяних грошей на грудях, на стулені руки, в яких горіла свічка» [18].

В уявленнях гуцулів про потойбічне життя велике значення надається птахам. У зв'язку з цим, виникло багато приказок та віщуваль, в яких птах виступає основним символом: *Моє дитячко, моя пташечка! Хто тепер мені буде цебетати раненько, воркуват низенько? / ... куди ж ти, моя пташечко, улитаєш, мене по-кидаєш? ... а мої брати-соколи зустрічайте да пізнавайте свою матінку, а як не пізнаєте, так людей спитаєте; Соловечки будуть цебетати, а зозуленьки кувати, а я буду їх питати: соловейки мої, братики, а зозуленька моя ненька. Ви високо літаєте, ви далеко буваєте, чи ви не бачили моєї матінки, чи не передала вона своїм дітечкам поклона і вирного слова?; згадає повір'я, в якому ключі від вирію зберігає зозуля; ... Зозулі в садочку кують, а нашого хазяїна не чуть; (плач по померлій дитині) ... Коли я тебе побачу? Чи ти зозулю прилетиш, чи соловейком?» [36].*

Основне значення релігійного – наділити об'єкт або предмет надприродними силами або властивостями. І. В. Васильєва зауважує, що між релігійним як надприродним та міфологічним як профанним (світським) існує відмінність, яка визначає їх завдання. Завдання релігії – наблизити людину до Бога, завдання міфу – відобразити щоденні реалії життя в культурних кодах [4, с. 29]. Зокрема в культурі гуцулів існує ряд релігійних святкувань, які передбачають використання міфологічних (язичницьких) символів. Згадаємо для прикладу Різдво, а саме Щедрий вечір. Різдво в християнстві – це велике свято, яке символізує віру людей в те, що в цей день народився Ісус Христос–Спаситель. В Щедрий вечір, гуцули проводять обряд «Водіння кози»: *Де Коза стопою, там жито копою, / Де Коза рогом, там жито стогом. / Де Коза ходить, там жито родить. / Гоп–гоп, Козуню, / Гоп–гоп, сіренька, / Гоп–гоп, біленька* [7]. Використання символу кози бере витоки з міфологічних уявлень прадавніх слов'ян, які пов'язані з культом тотемізму. О. П. Знойко зауважує, що міфологічний символ кози може брати початок від свята народження Місяця в Греції. Зокрема, відомо, що Артеміду, грецьку богиню Місяця,

зображували у вигляді кози, оскільки її вважали символом родючості та врожайності [14].

Діалектика міфологічного та релігійного в культурі розкривається в прадавніх традиціях, в яких природа втілювала в собі Бога. Звідси такі вислови, як *Аби мя свята земля не носила / Ми шануєм вогонь, як Бога, він нам дорогий гість. Він як розсердиться і візьме, то другому вже того не дасть / На святу землю найстарша присяга / Бодай го свята земля на приймила* [25].

Звертаючись до релігійних основ, які відображають погляди гуцулів на природу, зауважимо, що важливе значення для діалектики і міфології в культурі гуцульської етнічної групи мають анімалістичні уявлення. Наприклад, гуцульські весілля, як релігійна традиція укладання шлюбу, відомі віншуваннями та побажаннями молодим, які містять згадки про явища та об'єкти природи, часто персоналізовані: *Молодий – як місяць, / Молода – як зірка, / Поцілуйтесь, молоді, / Най нам буде гірко!* [6]; *Гой кувала зозуленька, / Та казала куку, / Подай–ко ми, дьивчиночко, / Свою білу руку* [6]. Ця традиція бере початок з прадавніх вірувань українців в те, що за кожним природним явищем стоять Боги. Наприклад, в слов'янській міфології Перун – Бог грому, Даждьбог – Бог сонця та ін. У весільній обрядовості гуцулів досить часто використовуються такі символи як вінок, барвінок (символ кохання) та ін.: *Ой, барви, барви барвінкові / Ой, благослови Боже. / До нас, Божечку, до нас, / Бо у нас нині гаразд. / Ой, кувала зозуленька в суботу / Та дай–ко нам, рідна мамко, роботу. / Задзвонили всі ангели в дзвіночок, / Зачинають свашки шити віночок* [24].

Образи прадавніх богів лежать в основі деяких обрядів та свят в гуцульській культурі. Так, наприклад, відоме в Гуцульщині свято Івана Купала пов'язують з анімалістичним культом Бога Сонця, а з іншого – з іменем прадавнього божества родючості та добробуту Купайла [30].

Зі святом Івана Купала пов'язаний культ ритуального вогнища. Зокрема, в давнину вогонь здобували з огнива і спочатку він був потрібен для життя. Пізніше вогонь почали сакралізувати, його стали використовувати як невід'ємний компонент різних ритуалів, урочистостей та ін. Українці ототожнювали вогонь з царем неба. Розпалювання вогнищ на Свято Івана Купала теж має міфологічні прадавні витоки. Танці навколо вогнища у купальську ніч – це прояв прадавніх ритуалів. Про сакралізацію вогню в гуцульській культурі свідчить його найменування гуцулами як «купаило», «купайлиця», «собітка» та ін.: *Горішняни, долишняни, / Ідте до нас на собітку. / На собітці у нас грають, / Аж ся гори розлігають* [26]; *Ой, на горі, на горбочку / Склали дівки собіточку. / Прийшли хлопці, розвалили, / Собі руки засмалили. / А будете тепер знати, / Як собітку розвалити!* [26].

Гуцули вважали вогонь прообразом сонця: *«А коли сонце низилось, одцвіли ватри і дими одлетіли у небо, радісним риком обізвалась худоба, перегнана через жар, аби була остра у літі, як тотя ватра, аби множилась так, як намноживсь од вогню попіл»* [18]; *«Потому, коли Палагна вже щезла, він переліз знову вориння і знов почав розсіват по царинці попіл од учораїньої ватри, аби корови та вівці, що будуть тут пастись, пишино плодились, щоб кожна ягничка чинила по двоє...»* [18].

Вогонь як сакральний символ присутній в такому гуцульському обряді, як вигін на полонину. Зокрема,

М. Коцюбинський в повісті «Тіні Забутих Предків» наступним чином описує цей процес: «*Ватаг побожно підняв вогонь і встромив в ватру, зложену коло дверей. – Навіки слава! – обернувся він до Івана. – Тепер маєм живий вогонь, а доки ме він горіти, ні звір, ні сила нечиста не озьмеся маржини та й нас, ирцених...*» [18]. Вогнем обкурювали худобу, бо вірили, що вогонь може захистити її від хвороб: «*Високий ватаг, наче дух полонини, обходить з вогнем стоїще. ... На воротях стоїца, куди мають переходити вівці, ватаг кида вогонь, а сам наслухав. Він чує хід полонинський не тільки вухом. Він серцем чує, як з глибоких долин, де киплять ріки та рвуть береги, з тихих осель і царинок котиться вгору, на поклик весни, жива хвиля худібки і під ногами її радо зітхає земля. Він чує далеке дихання тарти, ричання корів і ледве вловимий голос пісень. ... За ним схилились до молитви вівчарі й люди, що пригнали маржину. Вони прохали у бога, щоб вівця мала гаряче серце, як гарячий вогонь, який переступала, щоб господь милосердний заступив християнську худібку на росах, на водах, на всіх переходах од всякого лиха, звіра й припадку. Як допоміг бог зібрати худібку докупи, щоб так допоміг усю людям віддати...*» [18].

Міфологічні витоки мають гуцульські свята присвячені різним святам та пророкам. Наприклад, день Пророка Іллі, що відмічається другого серпня. Згідно з міфологічними уявленнями гуцулів Ілля є наступником богу грому Перуна: *Грім гримить, то Ілля по небесному мосту в огненній колісниці їде / До Іллі дощ ходить зі своїм вітром: за вітром і проти вітру, а після Іллі тільки за вітром / До Іллі хмари ходять за вітром, а після Іллі – проти вітру* [35]. Існує й легенда про те, що «коли біси повстали проти Бога, то Бог наказав Іллі прогнати нечисту силу з неба. З того часу Ілля ганяється за бісами і пускає в них огненні стріли: громи і блискавку. Під час грози забобонні люди відганяють від себе котів і собак, вірячи, що в цих тваринах ховається нечиста сила. Якщо в цей час грім запалить хату, то селяни колись вірили, що таку пожежу нічим погасити не можна, бо ж: «Як Бог запалив, то чоловік не погасить!» Під час грози селяни запалювали перед образами «страсну свічку», щоб грім хати не спалив» [26].

Важливого значення в гуцулів набуло весняне свято Теплою Юрія, яке відмічається 24 квітня. Це свято асоціюється з часом пробудження природи: «*Завтра велике свято. Теплий Юрій одбира од холодного Дмитра ключі світові, щоб править землею. Повні води, на яких плава земля, піднесуть її вище до сонця, Юрій закосичить ліси і царинки, вівця ме обростати у вовну, як літом земля травою, а сінокоси спічнуть од худібки, заростаючи велико зелом. Завтра – весна, день радості й сонця, а вже сьогодні гори цвітуть вогнями і синій дим загортає смереки прозорим серпанком*» [18]. Гуцули наділяють росу в цей день особливими магічними властивостями. Зокрема, в них існує повір'я, що господар в Юр'їв день повинен був «скупатися в росі» на своєму полі, що мало забезпечити йому гарний врожай.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що міфологічна інформація, закладена в обрядах та ритуалах Гуцульщини, та релігійна концептосфера мають образно-символічний характер за своїм значенням та змістом. Діалектика міфологічного та релігійного базується на зверненні до відомих образів, асоціацій та ін. Дослідження

показує, що найчастіше такими образами виступають Боги та християнські біблійні постаті (Пречиста, Ісус Христос). Результати показують, що особливе значення для сучасного релігійного досвіду гуцулів мають прадавні культи тотемізму, анімалізму тощо, які передбачали сакралізацію тварин, предметів тощо.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі релігійних та міфологічних витоків свят та обрядів в культурній спадщині гуцулів.

Список використаних джерел

1. Антонян Ю. М. Человек и Бог, творящие друг друга / Ю. М. Антонян. – М.: Логос, 2003. – 407 с.
2. Батор В. Религиоведческие исследования мифологии венгерского народа / В. Батор // Вісник СевНТУ: зб. наук. праць «Філософські проблеми релігії і культури». – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2010. – Вип. 103. Філософія. – С. 114–117.
3. Буйських Ю. Система традиційних міфологічних вірувань та уявлень гуцулів у вимірі сучасності / Ю. Буйських // Народна творчість та етнологія. – 2014. – №1. – С. 98–107.
4. Васильєва І. В. Людина у релігійному вимірі: методологічні аспекти: автореф. дис. ... док. філос. наук: 09.00.11 / Ірина Василівна Васильєва; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 37 с.
5. Великодні пісні [Електронний ресурс] / нотний запис І. Романіва // Гуцули і Гуцульщина. – 25.06.2011. – Режим доступу: <http://gig.if.ua/325/>
6. Весільні традиції. Весілля на Гуцульщині [Електронний ресурс] // Saga. – Режим доступу: http://www.saga.ua/43_articles_showarticle_2277.html
7. Водіння кози [Електронний ресурс] // Гарбуз. – Режим доступу: <http://garbuz.org.ua/statti/narodni-zvichayi/vodinnya-kozi.html>
8. Гнатюк В. Нарис української міфології / Роман Кирчів [опрацюв. тексту, вступ. стаття і примітки]. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2000. – 264 с.
9. Голіченко Т. С. Слов'янська міфологія та антична культура / Т. С. Голіченко; НАН України; Інститут філософії. – К.: Наук. думка, 1994. – 92 с.
10. Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців: Когнітивна антропологія / М. Гримич. – К.: Віпол, 2000. – 380 с.
11. Життя Карпатського народу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://carpathians.eu/karpatiskii-narod/guculshchina/narodnativorchist/guculski-prislivja-i-prikazki.html>
12. З вірою в душі... Світ навколо нас... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zgia.zp.ua/gazeta/112009_78.pdf
13. Звичаї та обряди Гуцульщини [Електронний ресурс] // Kosiv Art: original Ukrainian. – Режим доступу: http://www.kosivart.com/index.cfm/fuseaction/customs_traditions.hutsulschyna/
14. Знойко О. П. Міфи Київської землі та події стародавні / О. П. Знойко. – К.: Молодь, 1989. – 304 с.
15. Еліаде М. Священне і мирське // Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і Андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / Мірча Еліаде [пер. з нім. Г. Кьорян]. – К.: Основи, 2001. – С. 5–116.
16. Кайндль Р. Ф. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази / Р. Ф. Кайндль. – Чернівці: Вид-во газ. «Молодий буковинець», 2000. – 208 с.
17. Коваль О. О. Трансформація язичницьких вірувань у слов'ян у період прийняття християнства Київською Руссю та збереження їх протягом століть: Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / О. О. Коваль; Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1998. – 24 с.
18. Коцюбинський М. Тіні забутих предків [Електронний ресурс] / М. Коцюбинський // Сетевая библиотека української літератури. – Режим доступу: <http://www.lib.ru/SU/UKRAINA/KOCUBINSKI/timizabu.txt>
19. Ловмянський Г. Релігія славян і ее упадок (VI–XII вв.) / М. В. Ковалькова [пер. с польск.]. – СПб.: Академический проект, 2003. – 512 с.
20. Маєрчик М. Бінарна семантична опозиція «тут» і «там» в конструюванні візії потойбічного світу // Родовід. – 1996. – Ч. 13. – С. 3–10.
21. Мушкетик Л. Г. Людина в народній казці Українських Карпат: на матеріалі оповідальної традиції українців та угорців

/ Л. Г. Мушкетик // Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАНУ, 2010. – 320 с.

22. Новікова М. О. Міфи та місія / М. О. Новікова. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. – 432 с.

23. Огієнко І. І. Дохристиянські вірування українського народу. Історично-релігійна монографія / Митрополит Іларіон. – К.: Обереги, 1992.

24. Обряд гуцульського весілля «Вінки» [Електронний ресурс] // Сайт Виконкомку Яремчанської міськради. – Режим доступу: <http://yaremche.org/814>

25. Придибайло О. Комогонічні вірування західних українців [Електронний ресурс] / О. Придибайло. – Режим доступу: <http://we.org.ua/kultura/mifologiya/kosmogonichni-viruvannya-zahidnyh-ukrayintsi/>

26. Різдваїні гуцульські колядки та віншування [Електронний ресурс] // Спадщина предків: культурно-просвітницький портал. – Режим доступу: <http://www.spadok.org.ua>

27. Саведчук М. Суїцид у віруваннях українців Карпат [Електронний ресурс] / М. Саведчук // Galiciya News. – Режим доступу: <http://galiciyanews.com.ua/statt/110-suyicid-u-viruvannya-ukrayinciv-karpat-mariya-savedchuk-studentka-ntstitutu-istoriyi-i-politologiyi-pnu-im-vstefanika.html>

28. Сагайдак А. Українська міфологія [Електронний ресурс] / А. Сагайдак, О. Клещова. – Режим доступу: http://dSPACE.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/194/1/Ukr_mifologiy.pdf

29. Сердега Р. Л. Особливості повір'їв із міфологічною мотивацією / Сердега Руслан Леонідович // Незгасимий СЛОВОСВІТ: зб. наук. праць на пошану проф. В. С. Калашника / уклад М. Філон, Т. Ларіна. – Х.: Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2011. – С. 512–518.

30. Турка-перлина Карпат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turka-ua.net/publ/3-1-0-646#Vd9J25932So>

31. Філософія: підручник / С. П. Щерба, О. А. Заглада [ред. С. П. Щерба]. – 5-е вид. – К.: Кондор, 2011. – 548 с.

32. Хобзей Н. Гуцульська міфологія: етнолінгвістичний словник / Н. Хобзей. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2002. – 216 с.

33. Чебанюк О. Ю. Ніч має своє право: нічний час у календарних віруваннях і фольклорі українців / О. Ю. Чебанюк // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – 2011. – Вип. 37. – Ч. 1. – С. 332–337.

34. Чеховський І. Г. Демонологічні вірування і народний календар українців Карпатського регіону: монограф. / І. Г. Чеховський. – Чернівці: Зелена Буковина, 2001. – 303 с.

35. Пророка Іллі [Електронний ресурс] // ЦБС Оболонського району м. Києва. – Режим доступу: <http://ocls.kyivlib.org.ua/ditachi/lito/illia.htm>

36. Яковлева О. Народна творчість та етнографія [Електронний ресурс] / О. Яковлева // Спадщина предків: культурно-просвітницький портал. – Режим доступу: <http://www.spadok.org.ua/pochovaln-zvicha-ta-obryadi-potoyb-chchya-v-uyavlennyach-pradavn-ch-ukra-nts-v.html>

References

1. Antonjan Ju. M. Chelovek i Bog, tvorjashhie drug druga / Ju. M. Antonjan. – М.: Logos, 2003. – 407 с.

2. Bator V. Religiovedcheskie issledovanija mifologii vengerskogo naroda / V. Bator // Visnyk SevNTU: zb. nauk. prac' «Filosofsk'i problemy religii i kul'tury». – Sevastopol': Vyd-vo SevNTU, 2010. – Vyp. 103. Filosofija. – S. 114–117.

3. Bujs'kyh Ju. Systema tradycijnyh mifologichnyh viruvan' ta ujavlen' guculiv u vymiri suchasnosti / Ju. Bujs'kyh // Narodna tvorčist' ta etnologija. – 2014. – №1. – S. 98–107.

4. Vasyľ'jeva I. V. Ljudyna u religijnomu vymiri: metodologichni aspekty: avtoref. dys. ... dok. filos. nauk: 09.00.11 / Iryna Vasyľivna Vasyľ'jeva; Kyi'vs'kyj nac. un-t im. T. Shevčhenka. – К., 2010. – 37 с.

5. Velykodni pisni [Elektronnyj resurs] / notnyj zapys I. Romaniva // Guculy i Gucul'shhyna. – 25.06.2011. – Rezhym dostupu: <http://gig.if.ua/325/>

6. Vesil'ni tradycii'. Vesillja na Gucul'shhyni [Elektronnyj resurs] // Saga. – Rezhym dostupu: http://www.saga.ua/43_articles_showarticle_2277.html

7. Vodinnja kozy [Elektronnyj resurs] // Garbuz. – Rezhym dostupu: <http://garbuz.org.ua/statti/narodni-zvichayi/vodinnja-kozi.html>

8. Gnatjuk V. Narys ukrai'ns'koi' mifologii' / Roman Kyrychiv [opracjuv. tekstu, vstup. statija i prymitky]. – L'viv: In-t narodoznavstva NAN Ukrai'ny, 2000. – 264 s.

9. Golichenko T. S. Slov'jans'ka mifologija ta antyčna kul'tura / T. S. Golichenko; NAN Ukrai'ny; Instytut filosofii'. – К.: Nauk. dumka, 1994. – 92 s.

10. Grymch M. Tradycijnyj svitogljad ta etnopsyhologichni konstanty ukrai'nciv: Kognityvna antropologija / M. Grymch. – К.: Vipol, 2000. – 380 s.

11. Zhyttja Karpats'kogo narodu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://carpathians.eu/karpatskii-narod/guculshchina/narodna-tvorchist/guculski-prislivja-i-prikazki.html>

12. Z viroju v dushi... Svit navkolo nas... [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: www.zgia.zp.ua/gazeta/112009_78.pdf

13. Zvychai' ta obrjady Gucul'shhyny [Elektronnyj resurs] // Kosiv Art: original Ukrainian. – Rezhym dostupu: http://www.kosivart.com/index.cfm/fuseaction/customs_traditions.hutsulshchyna/

14. Znojko O. P. Mify Kyi'vs'koi' zemli ta podii' starodavni / O. P. Znojko. – К.: Molod', 1989. – 304 s.

15. Eliade M. Svjashhenne i myrs'ke // Svjashhenne i myrs'ke. Mify, snovydinna i misterii'. Mefistofel' i Androgen. Okul'tyzm, vorozhbystvo ta kul'turni upodobannja / Mircha Eliade [per. z nim. G. K'orjan]. – К.: Osnovy, 2001. – S. 5–116.

16. Kajndl' R. F. Guculy: i'h zhyttja, zvychai' ta narodni perekazy / R. F. Kajndl'. – Chernivci: Vyd-vo gaz. «Molodyj bukovynec», 2000. – 208 s.

17. Koval' O. O. Transformacija jazychnyc'kyh viruvan' u slov'jan u period pryjnattja hrystyjanstva Kyi'vs'koju Rusju ta zberezhenja i'h protjagom stolit': Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / O. O. Koval'; Dnipropetrovs'kyj derzh. un-t. – Dnipropetrovs'k, 1998. – 24 s.

18. Kocjubyns'kyj M. Tini zabutyh predkiv [Elektronnyj resurs] / M. Kocjubyns'kyj // Setevaja byblyoteka ukrajnskoj lyteratury. – Rezhym dostupu: <http://www.lib.ru/SU/UKRAINA/KOCUBINSKI/tinizabu.txt>

19. Lovmjanskij G. Religija slavjan i ee upadok (VI–XII vv.) / M. V. Koval'kova [per. s pol'sk.]. – SPb.: Akademicheskij proekt, 2003. – 512 s.

20. Majerchuk M. Binarna semantyčna opozycja «tub» i «tam» v konstrujuvanni vizii' potojbichnogo svitu // Rodovid. – 1996. – Ch. 13. – S. 3–10.

21. Mushketyk L. G. Ljudyna v narodnij kazci Ukrai'ns'kyh Karpat: na materiali opovidal'noi' tradycii' ukrai'nciv ta ugorciv / L. G. Mushketyk // In-t mystectvoznavstva, fol'klorystyky ta etnologii' im. M. T. Ryl's'kogo NANU, 2010. – 320 s.

22. Novikova M. O. Mify ta misija / M. O. Novikova. – К.: DUH І ЛІТЕРА, 2005. – 432 с.

23. Ogijenko I. I. Dohrystyjans'ki viruvannja ukrai'ns'kogo narodu. Istoryčno-religijna monografija / Mytropolity Ilarion. – К.: Oberegi, 1992.

24. Obrjad gucul's'kogo vesillja «Vinky» [Elektronnyj resurs] // Sajt Vykonkomu Jaremchans'koi' mis'krady. – Rezhym dostupu: <http://yaremche.org/814>

25. Prydybajlo O. Komogonichni viruvannja zahidnyh ukrai'nciv [Elektronnyj resurs] / O. Prydybajlo. – Rezhym dostupu: <http://we.org.ua/kultura/mifologiya/kosmogonichni-viruvannya-zahidnyh-ukrayintsi/>

26. Rizdvjani gucul's'ki koljadky ta vinshuvannja [Elektronnyj resurs] // Spadshhyna predkiv: kul'turno-prosvitnyč'kyj portal. – Rezhym dostupu: <http://www.spadok.org.ua>

27. SAVEDCHUK M. Sui'cyd u viruvannjah ukrai'nciv Karpat [Elektronnyj resurs] / M. SAVEDCHUK // Galiciya News. – Rezhym dostupu: <http://galiciyanews.com.ua/statt/110-suyicid-u-viruvannya-ukrayinciv-karpat-mariya-savedchuk-studentka-ntstitutu-istoriyi-i-politologiyi-pnu-im-vstefanika.html>

28. Sagajdak A. Ukrai'ns'ka mifologija [Elektronnyj resurs] / A. Sagajdak, O. Kljeshhova. – Rezhym dostupu: http://dSPACE.ltsu.org/jspui/bitstream/123456789/194/1/Ukr_mifologiy.pdf

29. Serdega R. L. Osoblyvosti povir'iv iz mifologichnoju motyvacijaju / Serdega Ruslan Leonidovych // Nezgasymyj SLOVOSVIT: zb. nauk. prac' na poshanu prof. V. S. Kalashnyka / uklad M. Filon, T. Larina. – H.: Harkivs'kyj nac. un-t im. V. N. Karazina, 2011. – S. 512–518.

30. Turka-perlyna Karpat [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://turka-ua.net/publ/3-1-0-646#Vd9J25932So>

31. Filosofija: pidruchnyk / S. P. Shherba, O. A. Zaglada [red. S. P. Shherba]. – 5-e vyd. – К.: Kondor, 2011. – 548 s.

32. Hobzej N. Gucul's'ka mifologija: etnolingvistyčnyj slovnyk / N. Hobzej. – L'viv: In-t ukrai'noznnavstva im. I. Kryp'jakevyča NANU, 2002. – 216 s.

33. Chebanjuk O. Ju. Nich maje svoje pravo: nichnyj chas u kalendarnykh viruvannjah i fol'klori ukrai'nciv / O. Ju. Chebanjuk // Literatura. Fol'klor. Problemy poetyky. – 2011. – Vyp. 37. – Ch. 1. – S. 332–337.

34. Chehovs'kyj I. G. Demonologichni viruvannja i narodnyj kalendar ukrai'nciv Karpats'kogo regionu: monograf. / I. G. Chehovs'kyj. – Chernivci: Zelena Bukovyna, 2001. – 303 s.

35. Proroka Illi [Elektronnyj resurs] // CBS Obolons'kogo rajonu m. Kyjeva. – Rezhym dostupu: <http://ocls.kyivlibs.org.ua/ditachi/lito/illia.htm>

36. Jakovljjeva O. Narodna tvorchist' ta etnografija [Elektronnyj resurs] / O. Jakovljjeva // Spadshhyna predkiv: kul'turno-prosvitnyč'kyj portal. – Rezhym dostupu: <http://www.spadok.org.ua/pochovaln-zvicha-ta-obryady/potoyb-chchya-v-uyavlennyach-pradavn-ch-ukrants-v.html>

Horban R. A., Ph.D., associate professor of the Kosiv Institute of Applied and Decorative Art of Lviv National Academy of Arts (Ukraine, Kosiv), sv@diss.kiev.ua

Dialectics of mythological and religious in the Huzul culture

The article is devoted to the research of dialectic interaction of mythological and religious in the Huzuls' culture. The theoretical materials on the mythological and religious outlook of Huzuls were analyzed in the article. The author determined the notion of «dialectics» and «myth». In the article the basic sacred symbols, which reflect the religious and mythological perceptions of Huzuls, were determined. The traditional beliefs of Huzuls were marked in regard to ritualism as the perception of religious and mythological symbols. The dialectic of mythology and religion is based on the reference to the well-known images and associations. Research shows that most of these are the images of the gods and Christian biblical figures (Blessed Virgin, Jesus Christ). The results show that special significance for contemporary religious experience Huzul have ancient cult totemism and animalism providing sacralizing animals, objects, etc. Thus, totemism and animalism are defined as the main factors of influence on the formation of a mythological contemporary religious world Huzul.

Keywords: dialectics, myth, religion, the Ukrainians, Huzul land, Huzuls, culture, image, supernatural, sacral, beliefs.

Горбань Р. А., кандидат философских наук, доцент, Косовский институт прикладного и декоративного искусства Львовской национальной академии искусств (Украина, Косов), sv@diss.kiev.ua

Диалектика мифологического и религиозного в гуцульской культуре

Исследуется диалектическое взаимодействие мифологического и религиозного в гуцульской культуре. Проанализированы и систематизированы теоретические материалы по мифологическому и религиозному мировоззрению гуцулов. Автором определено понятие «диалектика» и «мифа». В статье определены основные сакральные символы, которые отображают религиозные и мифологические представления гуцулов. Отмечены традиционные представления гуцулов относительно обрядности как воплощение религиозных и мифологических символов. Диалектика мифологического и религиозного базируется на обращении к известным образам, ассоциациям. Исследование показывает, что чаще всего такими образами выступают боги и христианские библейские фигуры (Пречистая, Иисус Христос). Результаты показывают, что особое значение для современного религиозного опыта гуцул имеют древние культы тотемизма и анимализма, предусматривающие сакрализацию животных, предметов и т.п. Таким образом, тотемизм и анимализм определяются как главные факторы мифологического влияния на формирование современного религиозного мировоззрения гуцул.

Ключевые слова: диалектика, миф, религия, украинцы, Гуцульщина, гуцулы, культура, образ, сверхъестественное, сакральное, верования.

* * *

УДК 1:316.3

Попова И. В., кандидат технических наук, доцент, Национальный университет пищевых технологий (Украина, Киев), ivropova@bigmir.net

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ ОБЩЕСТВА

Главные признаки экологической информации – ее открытость, прозрачность, самодостаточность и эффективность доступа к ней. Но абсолютизировать указанные признаки не стоит, поскольку это может привести к игнорированию субъективных возможностей распространения экологической информации, в том числе доступу к закрытым данным о реальных экологических угрозах. Во многих случаях информация о состоянии окружающей среды и чрезвычайные ситуации тесно связаны с реляциями о деятельности предприятий, учреждений, организаций, которая включает различные виды тайн. Это обуславливает необходимость выработки требований по охране

показателей и реализации положений об открытом доступе к определенной информации. Население Украины имеет право быть информированным о пагубных последствиях, которые могут иметь место в случае игнорирования субъективных возможностей распространения информации, в частности информации о реальных экологических угрозах. Готовность личности к восприятию и внедрению экобезопасной информации определяется принципом гуманизма, реализация которого обеспечивает формирование человека, для которого приоритетными являются задачи сохранения жизни на Земле, спасения человечества от экологических катастроф.

Ключевые слова: информатизация, экологическая информация, экологическое воспитание, экологическое сознание.

(статья друкується мовою оригіналу)

Рассмотрение отечественного и зарубежного опыта позволяет определить общие составляющие информационного обеспечения процесса формирования экологического сознания общества. Первой составляющей этой системы является подсистема формирования информационных ресурсов, охватывает сбор информации, ее обработку и приведение в формат, удобный для использования заинтересованными лицами. Главным аспектом управления на стадии формирования информации должен стать принцип ее актуальности, то есть реального отражения ситуации, который доведен до сведения субъекта управления в кратчайшие сроки. Очевидно, что далеко не все субъекты хозяйствования готовы добровольно заявлять о своих недостатках в работе, особенно если это связано со штрафными санкциями, административными взысканиями, а иногда и уголовной ответственностью. Таким образом, сбор информации не должен ограничиваться теми данными, которые будут предоставлять сами субъекты экономической деятельности [1, с. 83].

Возможным вариантом решения данной проблемы является составление социально-экологического рейтинга субъектов (предприятий). Уровень рейтинга в данном случае будет определяться как сумма социологических показателей, получающихся при наложении вертикальной структуры социума (способности, потребности, деятельность, отношений, институтов) на горизонтальную (экономики, экологии, искусства, педагогики, управления). В результате анализа динамики показателей возможно оценивать эффективность воздействия на различные сферы деятельности.

Вторая составляющая информационного обеспечения экологического менеджмента и аудита предусматривает создание системы – проводника информации [2, с. 107]. Речь идет об определенной системе баз данных, в которых должны учитываться, по меньшей мере, два основных условия:

- доступность информации;
- комплексность данных, охватывающих правовой, технический, технологический, организационный, ресурсный аспекты.

Третья составляющая информационного обеспечения экологического менеджмента и аудита реализуется в практическом применении собранных и обработанных данных. Потребителями информационных ресурсов на данной стадии является как субъекты, так и объекты управления [3].

Осуществление анализа реальных возможностей общества в доступе к экологообеспечивающей информации должно опираться как на объективные, так и на субъективные возможности. Объективные возможности человека получить необходимую